
Γ' Συνέδριο : «Θεωρία και Πράξη τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης: ἡ Ὀκταηχία»
Τετάρτη 18 Ὀκτωβρίου 2006

ΕΙΣΗΓΗΣΗ

Θέμα:

«Ἡ διά ζώσης διδασκαλία (ἀκουστική παράδοση) τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης
ὅπως τὴν μεταλαμπάδευσε ὁ Θρασύβουλος Στανίτσας»

Εἰσηγητής:

Ἀθανάσιος Ἰ. Παῖβανᾶς

- § Καθηγητής Μαθηματικῶν, Καθηγητής Πληροφορικής
- § Master of Business Administration (MBA), University of Illinois U.S.A.
- § Προγραμματιστής Ηλεκτρονικῶν Υπολογιστῶν
- § Καθηγητής Βυζαντινῆς Μουσικῆς
- § Χοράρχης Βυζαντινοῦ Χοροῦ «ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΨΑΛΤΙΚΗΣ»

www.paivanas.gr

email: thanasis@paivanas.gr

Σεβαστοί πατέρες, Κυρίες καί Κύριοι

Κατ' ἀρχάς θά ἤθελα νά εὐχαριστήσω τό Ἴδρυμα Βυζαντινῆς Μουσικολογίας γιά τήν τιμή πού μοῦ κάνει νά συμμετάσχω ὡς εἰσηγητής στό Γ' Συνέδριο «Θεωρία καί Πράξη τής Ψαλτικῆς Τέχνης ἡ Ὀκταηχία».

Θά παρουσιασθεῖ πολύ συνοπτικά –λόγω στενότητος χρόνου -τό θέμα τής διά ζώσης διδασκαλίας (άκουστική παράδοση) τής Ψαλτικῆς Τέχνης, ὅπως τήν μεταλαμπάδευσε ὁ Θρασύβουλος Στανίτσας.

Αὐτήν τήν διά ζώσης διδασκαλία βίωσα στά ἰδιαίτερα μαθήματα τά ὁποῖα μοῦ παρέδιδε στο σπίτι του ἐπί σειρᾶν ἐτῶν (1974 -1982) ὁ δάσκαλός μου, Θρασύβουλος Στανίτσας.

Πρὶν προχωρήσω στην ἀνάλυση τοῦ θέματος ἐπιθυμῶ νά κάνω τίς ἐξῆς διευκρινίσεις:
(α) Τά ἰδιαίτερα μαθήματα πού μοῦ παρέδιδε ὁ Θρασύβουλος Στανίτσας εἶχαν, στην πλειονότητά τους, διάρκεια ἀπό 4 ἕως καί 5 ὥρες (με μικρά διαλείμματα ἐνδιαμέσως).

(β) Κατά τά πρῶτα χρόνια τής μαθητείας μου στον Θρασύβουλο Στανίτσα μοῦ παρεδόθησαν ἀποκλειστικά κλασσικά μαθήματα (Ἀναστασιματάριον, Εἰρμολόγιο Πέτρου Πελοποννησίου, Μουσική Συλλογή Πρωγάκη κ.λ.π.) καί ὄχι δικές του συνθέσεις ἢ συνθέσεις τοῦ Κων/νου Πρίγγου. Αὐτές μοῦ παρεδόθησαν πολύ ἀργότερα.

(γ) Ὁ Θρασύβουλος Στανίτσας γνώριζε σέ πολύ μεγάλο βᾶθος καί με κάθε λεπτομέρεια τά κλασσικά μαθήματα.

Ἡ διδακτική μέθοδος τής Ψαλτικῆς Τέχνης τοῦ Θρασυβούλου Στανίτσα εἶναι ἐντελῶς διαφορετική ἀπό τις διδακτικές μεθόδους που ακολουθοῦνται στις μέρες μας καί ἐβασίζετο με μεγάλη αὐστηρότητα στούς ἐξῆς ἄξονες:

1. Ἀπόλυτος ἔλεγχος τής χρονικῆς ἀγωγῆς τῶν διδασκομένων μελῶν.
2. Πλήρης κατανόηση τῶν κλιμάκων καί τῶν τετραχόρδων τῶν ἤχων
3. Κατανόηση καί ἐμπέδωση τῶν μελωδικῶν γραμμῶν (φράσεων) καί ὄχι ἀπλῶς των μεμονωμένων φθόγγων.
4. Ἐμπέδωση τῶν ἔλξεων καί τῶν ἀναλύσεων τῶν μουσικῶν .κειμένων
5. Σύγκριση τῶν μελωδικῶν γραμμῶν στα διδασκόμενα μέλη με μελωδικές γραμμές ἄλλων μελῶν.
6. Ἀπό στήθους ἐκμάθηση τῶν διδασκομένων μελῶν.

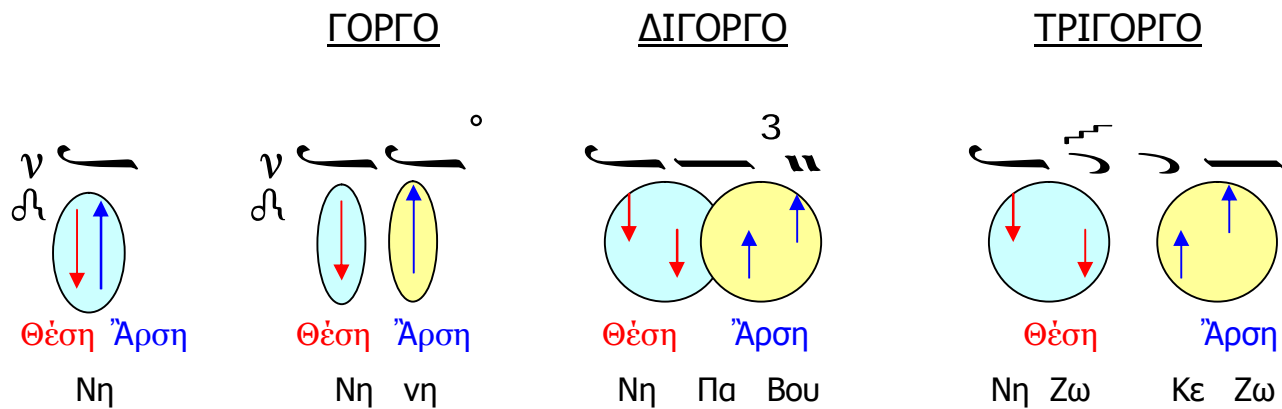
Ἀναλυτικότερα:

1. Ἀπόλυτος ἔλεγχος τῆς χρονικῆς ἀγωγῆς τῶν διδασκομένων μελῶν.

Το θέμα τοῦ χρόνου στὴν ἔρμηνεα τῶν βυζαντινῶν μελῶν ἔθεωρεῖτο ἀπὸ τον Θρασύβουλο Στανίτσα μείζον θέμα. Στὴν ἔννοια τοῦ χρόνου συμπεριελάμβανε τόσο τὴν χρονικὴ ἀγωγή τοῦ κάθε μέλους ὅσο καὶ τὴν κατανομὴ τοῦ χρόνου στοὺς διαφόρους χαρακτήρες.

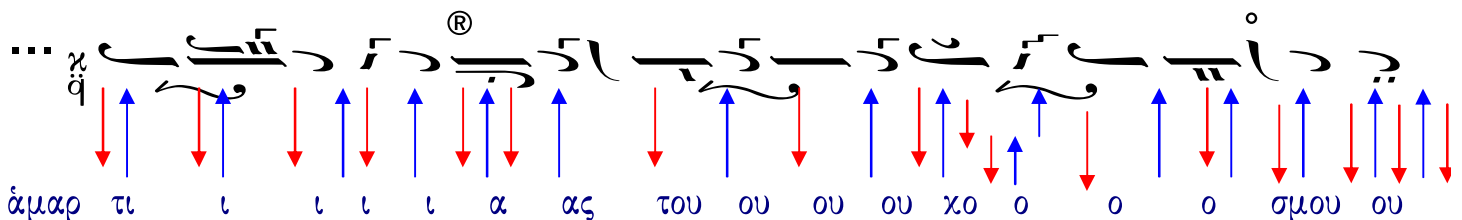
Ἡ διδασχὴ τῶν μελῶν ἐγένετο πάντοτε στὸν ἀπλὸ ρυθμὸ, σύμφωνα μὲ τὸν ὁποῖο κάθε χαρακτήρας δαπανᾷ 2 χρόνους, δηλαδὴ μία θέση καὶ μία ἄρση. Μὲ αὐτὸν τον τρόπο μετρήματος - ὁ ὁποῖος ἐκτελεῖτο μὲ τὴν κίνηση τοῦ ἑνὸς χεριοῦ - ἐπιτυγχάνετο ὁ πλήρης χρονικὸς ἔλεγχος τοῦ μέλους συνολικὰ ἀλλὰ καὶ ἐπὶ μέρους γιὰ κάθε χαρακτήρα ἀφοῦ ὅλοι οἱ χαρακτήρες πού φέρουν γοργὸ ἐκτελοῦνται πάντοτε στὴν ἄρση.

Ἄν θελήσουμε νὰ ἐξηγήσουμε αὐτὸ σχηματικὰ, ἔχουμε κατὰ περίπτωση τα ἐξῆς:

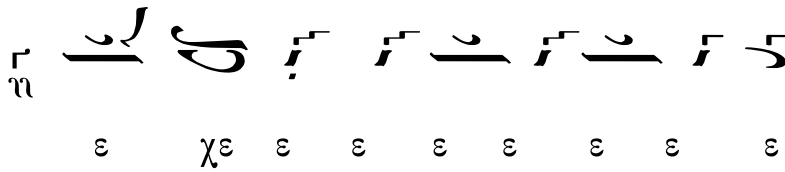
Γιὰ νὰ γίνει αὐτὸ περισσότερο κατανοητὸ παραθέτουμε τὰ ἐξῆς παραδείγματα:

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ 1^ο

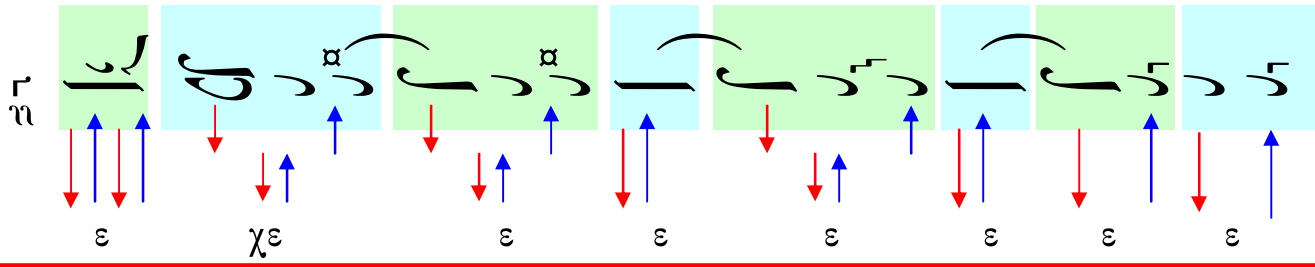
Κύριε ὁ Θεός, Δοξολογία Ἰακώβου ἤχος α' Τετράφωνος ἐκ τοῦ Κε Ταμεῖον Ἀνθολογίας Ὁρθρος Τόμος Α'

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ 2^ο

(Χερουβικόν Κων/νου Πρωτοψάλτου ἤχος πλάγιος τοῦ πρώτου, Μουσική Συλλογή Πρωγάκη)

Τὴν ἀνωτέρω μελωδική γραμμὴ ἀναλύουμε στὴν συνέχεια ἀπὸ πλευρᾶς χρόνου, προκειμένου νὰ γίνει περισσότερο κατανοητὸς αὐτὸς ὁ τρόπος μετρήματος κατὰ τὴν μελέτη.

Αὐτὸς ὁ τρόπος μετρήματος ἀποκτᾷ ἀκόμη μεγαλύτερη ἀξία στὶς περιπτώσεις τῶν παρεστιγμένων γοργῶν, διγόργων.

Ἐπισημαίνεται - πρὸς ἀποφυγὴν παρεξηγήσεων - ὅτι ὁ ρυθμὸς αὐτὸς ἐφαρμόζεται καθαρὰ γιὰ ἐκπαιδευτικούς λόγους καὶ μόνο στὰ μαθήματα. Μὲ αὐτὸν τὸν ρυθμὸ θὰ μελετᾶς - ἔλεγε - γιατί μόνο ἔτσι θὰ ἔχεις τὸν πλήρη χρονικὸ ἔλεγχο τοῦ μαθήματος καὶ θὰ μπορεῖς νὰ ψάλλεις τὸ μέλος ἐπὶ ἀναλογίου ἄριστα, ἐλεύθερα, μὲ τίς ἀναλύσεις του, χωρὶς κἂν νὰ χρειάζεται νὰ μετρᾶς μὲ τὸ χέρι (ὄλοι ὑποκλείνονται στὴν ἄψογη καὶ ἄριστη ἐρμηνεία τῶν βυζαντινῶν μελῶν ἀπὸ τὸν Θρασύβουλο Στανίτσα, ὁ ὁποῖος σημειωτέρον ποτὲ δὲν μέτρησε μὲ συνεπτυγμένο ρυθμὸ).

Συχνὰ ἐξέφραζε τὴν ἀπορία: «Πῶς μπορεῖ ὁ μαθητευόμενος νὰ μάθει ἓνα μέλος ὅταν μελετᾷ μετρῶντας μὲ συνεπτυγμένο ρυθμὸ καὶ πρέπει σὲ ἓνα χρόνο (δηλαδὴ σὲ μία κίνηση τοῦ χεριοῦ του), νὰ ψάλλει πολλές φορές τέσσερεις, ἕξι ἢ καὶ ὀκτῶ χαρακτηριστὲς καὶ ταυτόχρονα νὰ ἀποδώσει τόσα ἄλλα πράγματα, δηλαδὴ τίς ἀναλύσεις, τίς ἔλξεις κ.λ.π.;».

2. Πλήρης κατανόηση τῶν κλιμάκων και τῶν τετραχόρδων τῶν ἤχων

Στις περιπτώσεις τῶν μελῶν με φθορές ἢ χρώες, ἐγένετο ἰδιαίτερη θεωρητικὴ προσέγγιση στὴν διαμόρφωση τῶν κλιμάκων, τετραχόρδων με ταυτόχρονη φωνητικὴ ἐρμηνεῖα τους. Ὅπου ἔκρινε σκόπιμο, σχεδίαζε κατάλληλα σὲ χαρτί τίς κλίμακες ἢ τὰ τετράχορδα.

Ἐνδεικτικὰ παραθέτουμε χειρόγραφες σημειώσεις κάποιων κλιμάκων.

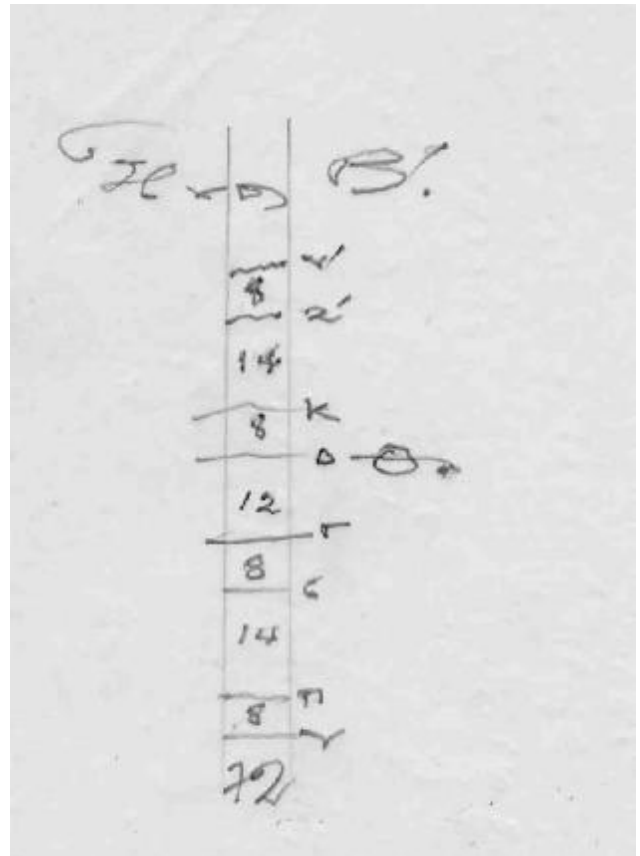
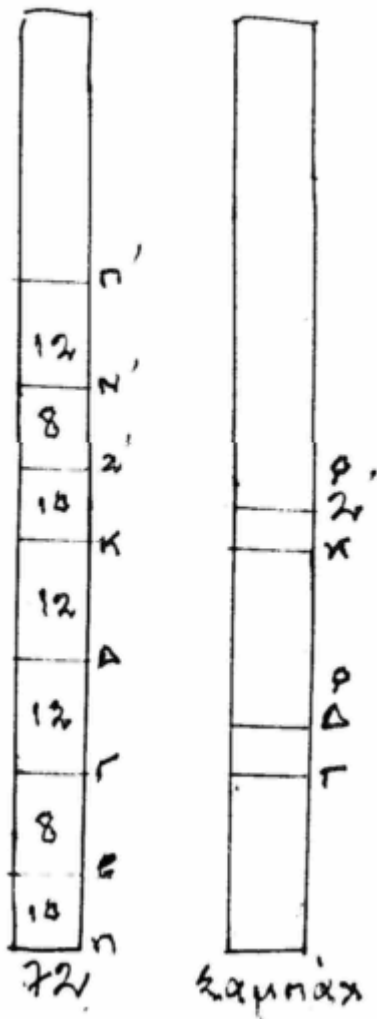
Κλίμακα ἤχου Α'

Κλίμακα Σαμπάχ

Κλίμακα

ἤχου

Β'

3. Κατανόηση καὶ ἐμπέδωση τῶν μελωδικῶν γραμμῶν (φράσεων) καὶ ὄχι ἀπλῶς τῶν μεμονωμένων φθόγγων.

Κατὰ τὴν διδασχὴ τῶν διαφόρων μελῶν ὁ Θρασύβουλος Στανίτσας ἔδινε πολὺ μεγάλη βαρῦτητα στὴν ἐκμάθηση καὶ ἐμπέδωση τῶν μελωδικῶν γραμμῶν καὶ ὄχι τῶν μεμονωμένων φθόγγων. Ἡ ἐκμάθηση τῶν μελῶν ξεκινοῦσε πάντα μὲ τὴν παραλλαγή, ὅσο καὶ ἀπλὸ νὰ θεωρεῖτο τὸ ὑπὸ μελέτη μέλος. Ἡ παραλλαγή ξεκινοῦσε ἀσφαλῶς παραλλαγίζοντας μία μία τις νότες. Προοδευτικὰ ὅμως ἀπαιτοῦσε τὴν ἐκμάθηση ὁλοκληρῶν μελωδικῶν φράσεων. Αὐτὸς ἦταν πάντα ἓνας ἀπὸ τοὺς κύριους διδακτικούς του στόχους. Πολλές φορές μάλιστα, τὴν στιγμή κατὰ τὴν ὁποία ψάλλαμε κάποιο μέλος, σκέπαζε μὲ τὸ χέρι του τὸ βιβλίον καὶ μοῦ ζητοῦσε νὰ ψάλλω τὸ ὑπόλοιπο τμῆμα τῆς μελωδικῆς γραμμῆς ἀπὸ στήθους, χωρὶς τὴν χρῆση τοῦ βιβλίου, ἀφοῦ ἀνάλογες μελωδικές φράσεις εἶχαμε συναντήσει καὶ σὲ ἄλλα μέλη. Αὐτὸ, προκειμένου νὰ ἐμπεδωθοῦν οἱ μελωδικές γραμμές «κορμός» (ἀς μοῦ ἐπιτραπεῖ ἡ λέξη) ποῦ εἶναι δομικὰ συστατικά μέσα σὲ ἓνα μέλος.

Παράδειγμα:

The image shows two lines of musical notation on a light blue background. The first line features a melodic line with various notes and rests, with the syllables "Οι τα α α α α α α α α α α α α α α" written below it. The second line features a similar melodic line with the syllables "α α α α α α α α α α α α α α" written below it. The notation includes various note values, rests, and accidentals, typical of traditional Greek notation.

(Χερουβικὸν Ἑβδομάδος Θεοδώρου Φωκαέως, Πλαγίου τοῦ Δευτέρου Μουσικὴ Συλλογὴ Πρωγάκη)

Τὸ ἀνωτέρω τμῆμα τοῦ Χερουβικοῦ Ὕμνου ἀποτελοῦσε γιὰ τὸν Θρασύβουλο Στανίτσα μία μελωδικὴ φράση ἀπὸ τίς πολλές τοῦ πλαγίου τοῦ Δευτέρου ἤχου. Τὴν ἀνάπτυξη αὐτῆς τῆς μελωδικῆς γραμμῆς - ἔλεγε - ὁ ψάλτης ὀφείλει νὰ τὴν ἀναγνωρίζει σχεδὸν ἀμέσως μὲ τὸ ξεκίνημά της καὶ νὰ τὴν ὁλοκληρώνει χωρὶς κατ' ἀνάγκη νὰ «κρέμεται» ἀπὸ τὸ μουσικὸ κείμενο. Δεν μᾶς ἐνδιαφέρει τόσο -ἔλεγε - ἡ κάθε νότα χωριστὰ ἀλλὰ ὅλη ἡ μουσικὴ φράση. Γι' αὐτὸ καὶ ὁποῖος ἔχει τὰ ἀκούσματα, θά τὴν ἀναγνωρίζει ἐκ τῶν προτέρων καὶ ἔτσι θὰ τὴν ἀποδώσει πολὺ διαφορετικὰ ἀπὸ αὐτὸν ποῦ ψάχνει μία μία τις νότες.

Αὐτὴ ἡ προσέγγιση ἐγένετο σχεδὸν σὲ ὅλα τὰ μαθήματα καὶ μὲ ἀκόμη μεγαλύτερη ἐμφαση στα ἀργοσύντομα καὶ ἀργὰ μέλη.

4. Ἐμπέδωση τῶν ἔλξεων καὶ τῶν ἀναλύσεων τῶν μουσικῶν .κειμένων

Γιὰ τὸ θέμα τῶν ἔλξεων ὁ Θρασύβουλος Στανίτσας ἔλεγε: «Γιατί τόσο μεγάλη φασαρία με τίς ἔλξεις; Ὅποιος ἔχει τὰ ἀκούσματα, δὲν ασχολεῖται μὲ τὸ θέμα, ἀφοῦ οἱ ἔλξεις εἶναι ενσωματωμένες στὸ ψαλλόμενο μέλος ἀνάλογα μὲ τὴν περίπτωση. Ὁ ψάλτης -ἔλεγε - θα εἶναι σε θέση νὰ ἀποδίδει τίς ἔλξεις στα διάφορα μέλη μόνον ἐφόσον διὰ ζώσης ἀποκτήσει αὐτὴν τὴν γνώση καὶ ἐμπειρία ἀπὸ τὸ δάσκαλό του (ἀκουστική παράδοση). Φυσικά ὁ δάσκαλος θὰ πρέπει τεκμηριωμένα νὰ διαθέτει αὐτὴν τὴν γνώση, τὴν ὁποία καὶ αὐτὸς με τὴ σειρά του θὰ ἔχει παραλάβει διὰ ζώσης φωνητικά ἀπὸ τὸν δάσκαλό του κ.ο.κ. Πρέπει νὰ ἀκούσεις πολὺ - ἔλεγε - γιὰ νὰ μάθεις τίς ἔλξεις. Ὅσο καὶ νὰ διαβάσεις, ἂν δὲν ἀκούσεις, δὲν θὰ μάθεις τίς ἔλξεις. Δὲν τίς μαθαίνει διαβάζοντας θεωρητικά βιβλία καὶ μελέτες οὔτε καὶ ἂν κάποιες φορές τίς συναντήσεις γραμμένες στὰ μέλη. Τίς μαθαίνει ἀκούοντας καὶ μόνο ἀκούοντας.

Σχετικὰ μὲ τίς ἀναλύσεις πού «κρύβονται» στὰ μουσικά κείμενα, τίς θεωροῦσε ὡς ἓνα ἀπὸ τὰ πλέον σημαντικά συστατικά τῆς ψαλτικῆς τέχνης. Πίστευε ὅτι καταστρέφεται ἡ μουσικὴ παράδοση μὲ τὸν τρόπο πού σήμερα πολλοὶ ψάλτες ἐρμηνεύουν τὰ διάφορα μέλη, δηλαδή ψάλλοντας ἀκριβῶς ὅ,τι διαβάζουν στὸ μουσικὸ κείμενο, χωρὶς νὰ γνωρίζουν καὶ νὰ ἀποδίδουν τίς ἀναλύσεις πού κρύβονται μέσα σὲ αὐτό. Μὲ τὴν ἀρχαία μέθοδο γραφῆς - ἔλεγε - ὁ μαθητευόμενος ἐδιδάσκετο φωνητικά ὅλες τίς ἀναλύσεις. Καὶ στὴ νέα μέθοδο πάλι τὸ ἴδιο πρέπει νὰ συμβεῖ, νὰ μάθει τίς ἀναλύσεις ἐξ ἀκοῆς γιατί δὲν γράφονται στὸ μουσικὸ κείμενο, «κρύβονται».

Ἦταν ἰδιαίτερα αὐστηρὸς στὴν ἐκμάθηση καὶ τὴν ἐρμηνεία τῶν ἀναλύσεων. Συχνὰ χρησιμοποιοῦσε παραδείγματα ἀπὸ τὰ κλασσικά μέλη στα ὁποῖα συναντῶνται οἱ ἴδιες μελωδικές γραμμές ἄλλοτε ἀναλυμένες καὶ ἄλλοτε γραμμένες ἀπλούστερα.

Ἐνδεικτικὰ παραθέτουμε δύο παραδείγματα:

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ 1^ο

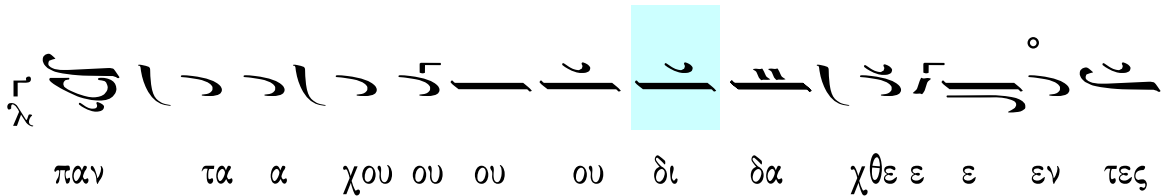
θη η σε ται πνευ μα α το ος βλ

τη η βα α σι λι ι δι μη η τρι ι ι βλ

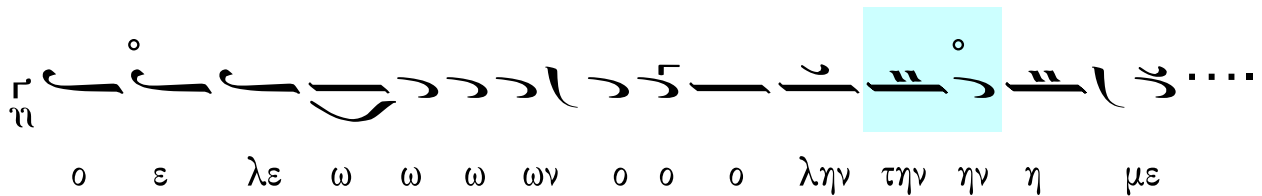
(Ἀνοίξω τὸ στόμα μου, Εἱρμολόγιον Πέτρου Πελοποννησίου)

Ἡ ἴδια μελωδικὴ γραμμὴ γραμμένη ἀπλά καὶ ἀναλυμένα μέσα στὸ ἴδιο μουσικὸ κομμάτι (θαλασσὶ καὶ μπέζ χρώμα ἀντίστοιχα)

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ 2^ο

(Ἀναστασιματάριον Ἰωάννου Πρωτοψάλτου, Εἰς τὸ Ὅρος ἦχος $\frac{L}{}$ Πα)

(Δοξαστάριον Κωνσταντίνου Πρωτοψάλτου, Οὐκ ἔστιν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἦχος $\frac{L}{}$ Πα)

Στὴν πρώτη γραμμὴ μπορεῖ ὁ Ἰωάννης νὰ ἔγραψε ἀπλούστερα τὴν μελωδική γραμμὴ (σημεῖο μὲ θαλασσὶ χρῶμα), ὁμως τὸ μέλος δὲν ψάλλεται ἔτσι, ἀλλὰ ὅπως εἶναι γραμμένο στὴν δευτέρη γραμμὴ (θαλασσὶ χρῶμα).

Ἔλεγε χαρακτηριστικὰ γιὰ τους: Πέτρο Πελοποννήσιο, Κωνσταντῖνο Πρωτοψάλτη, Φωκαέα, Ἰωάννη Πρωτοψάλτη καὶ τοὺς ἄλλους παλαιούς: εἶναι πολὺ καλοὶ «μάγεις» ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν ὑπάρχουν οἱ καλοὶ «σερβιτόροι», ἐννοώντας ὅτι πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ψάλτες δὲν γνωρίζουν τὶς ἀναλύσεις πού κρύβονται πίσω ἀπὸ τὸ μουσικὸ κείμενο καὶ ἔτσι δὲν μποροῦν νὰ ἀποδώσουν τὰ κλασσικὰ μαθήματα. Συχνὰ μοῦ ἔλεγε: αὐτὴν τὴν ἰκανότητα πρέπει νὰ ἀποκτήσεις (δηλαδὴ νὰ γνωρίζεις τὶς ἀναλύσεις) καὶ ἔτσι θα μπορεῖς νὰ ψάλλεις τὰ κλασσικὰ μαθήματα μὲ τὶς ἀναλύσεις τους, ὅπως πρέπει, δίνοντας ἀξία σὲ αὐτὰ καὶ ὄχι ὑποβαθμίζοντάς τα. Ἄν τὸ πετύχεις - ἔλεγε - , θὰ ἀκοῦς τὸ σχόλιο: «ὦραϊο τὸ μάθημα πού ἔψαλλες, πού το βρῆκες; ποιὸς τὸ ἔγραψε;», ἐννοώντας ὅτι ὅταν ὁ ψάλτης ξέρει νὰ ἐρμηνεύει τὸ κλασσικὸ μάθημα ὅπως πρέπει, μὲ τὶς ἀναλύσεις του, ἀναδεικνύει τὸ μάθημα καὶ τοῦ δίνει τὴν πραγματικὴ του ἀξία, ἢ ὁποία δυστυχῶς πολὺ συχνὰ στίς μέρες μας χάνεται ἐξαιτίας τῆς μετροφωνικῆς ἐρμηνείας πολλῶν ψαλτῶν.

5. Σύγκριση τῶν μελωδικῶν γραμμῶν στα διδασκόμενα μέλη με μελωδικές γραμμές ἄλλων μελῶν.

Συστατικό τῆς διδακτικῆς μεθόδου τοῦ Θρασυβούλου Στανίτσα ἀποτελοῦσε καί ἡ ἐν παραλλήλῳ διδασχὴ τῶν συναφῶν βυζαντινῶν μελῶν. Στο ἴδιο μάθημα δηλαδή, δίδασκε παράλληλα, παραδείγματος χάριν δύο ἢ τρία χερουβικά ἢ δύο ἢ τρεῖς δοξολογίες, προβαίνοντας ἔτσι στήν σύγκριση τῶν διαφόρων μελωδικῶν γραμμῶν τῶν μαθημάτων. Με αὐτόν τον τρόπο ἐπιτυγχάνετο ἡ σέ βάθος ἐμπέδωση τῶν μελωδικῶν γραμμῶν και ἐπήρχετο μεγάλη ἀνεση στην ἐρμηνεία τους.

Παραθέτουμε πολύ συνοπτικά τα ἐξῆς δύο παραδείγματα

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ 1^ο .

π
q

Οι τα α α α α α α α α α α α α χε

(Χερουβικόν ἐβδομάδος Θεοδώρου Φωκαέως ἦχος , Πα)

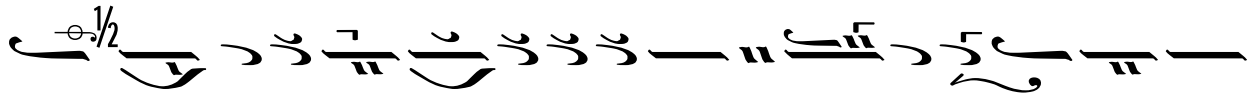
π

Οι τα α α α α α α α α α α α α χε ε ε ε ε

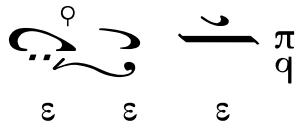
Χερουβικόν ἐβδομάδος Θεοδώρου Φωκαέως ἦχος λ Πα

Συναφεῖς μελωδικές γραμμές σέ διαφορετικούς ἦχους.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ 2^ο Σύγκριση Χερουβικῶν Ὑμνων βαρέως ἤχου

Οι τα α α α α α α α α α α α α α α α

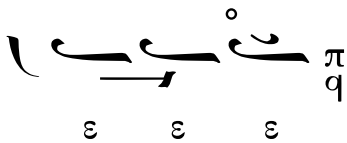

ε ε ε

Χερουβικόν εβδομάδος, Θεοδώρου Φωκαέως, ἦχος Βαρύς

Οι τα α α α α α α α α α α α α α α α χε

ε ε ε

Χερουβικόν εβδομάδος, Πέτρου Λαμπαδαρίου, ἦχος Βαρύς

Οι τα α α α α α α α α α α α α

α α α α α α α α α

Χερουβικόν, Κωνσταντίνου Πρωτοψάλτου, ἦχος Βαρύς

Συναφεῖς μελωδικές γραμμές μέ πλατύτερη ἀνάπτυξη στήν 3^{ης} γραμμή.

6. Ἀπὸ στήθους ἐκμάθηση τῶν διδασκομένων μελῶν.

Ἡ διδακτικὴ μέθοδος τοῦ Θρασυβούλου Στανίτσα ἀπαιτοῦσε καὶ τὴν ἀπὸ στήθους ἐκμάθηση τῶν διδασκομένων μελῶν. Ἐπρεπε δηλαδὴ νὰ μάθω ἀπὸ στήθους τὰ μαθήματα τοῦ Ἑσπερινοῦ, τοῦ Ὄρθρου, τῆς Λειτουργίας (Ἄνοιξαντάρια, Μακάριος Ἄνῆρ, Κεκραγάρια, Στιχηρά Ἑσπερινοῦ, Ὄρθρου, κάποιες Δοξολογίες, Καταβασίες, Προσόμοια, Κοντάκια, Ἐξαποστειλάρια, κάποιους Εἴρμους Κανόνων, Τυπικά, Μακαρισμούς, Δύναμις, Παρακλήσεις, Ἀκάθιστο Ὑμνο κ.λ.π.) καὶ αὐτὸ γιατί πίστευε ὅτι ἔτσι «γεμίζει ὁ νοῦς με τις μελωδικές γραμμές και ὅπου καὶ νὰ βρεθεῖς θα ψάλλεις, ἀκόμη καὶ χωρὶς τὰ βιβλία».

Ἐν κατακλείδι:

Ὁ ἀείμνηστος Ἄγγελος Βουδούρης στό ἔργο του: «Οἱ μουσικοί χοροὶ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας» ἀναφέρει γιά τόν πρωτοψάλτη μεταξύ τῶν ἄλλων καί τά ἀκόλουθα:

«.....Αὐτός ἦτο ὁ συνεχιστής τῆς μουσικῆς παραδόσεως καί ὁ μεταλαμπαδευτής τοῦ βυζαντινοῦ ἐκκλησιαστικοῦ μουσικοῦ φωτός καί εἰς τοὺς ἄλλους».

Καί σέ ἄλλο σημεῖο γράφει:

«..... Αναμφιβόλως δέ, τό μουσικόν μέλος εἴτε εἶναι γραμμένον διά τῆς ἀρχαίας γραφῆς εἴτε διά τῆς νέας, δέν εὐρίσκει τήν ἀρμοδίαν ἐκτέλεσιν παρά ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ πρωτοψάλτου, διότι αὐτός ἤκουσεν ἰδίους ὠσίν καί ἐδιδάχθη κατά βάθος καί κατά πλάτος τήν μουσικήν ἐκτέλεσιν παρά τῶν προγενεστέρων μουσικοδιδασκάλων του. Ἡ μουσική τέχνη ἔμεινε δύσκολος καί ὑπό τήν νέαν γραφήν, τήν νῦν ἰσχύουσαν, ἥτις ἀπαιτεῖ τήν διά ζώσης φωνῆς διδασκαλίαν» καί λίγο πιό κάτω γράφει: «Αὐτός ἐμύει εἰς τήν μουσικήν τέχνην τοὺς μαθητάς του τοὺς πατριαρχικούς. Οὔτοι ὑπεχρεοῦντο ἐν τῇ ψαλμωδίᾳ εἰς μίμησιν τοῦ διδασκάλου».

Σέ αὐτό ἀκριβῶς τό πνεῦμα, σεβαστοὶ πατέρες, κυρίες καί κύριοι, ἐβασίζετο ἡ διδακτική μέθοδος διδασκαλίας τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης τοῦ ἀειμνήστου Ἄρχοντος Πρωτοψάλτου τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας Θρασυβούλου Στανίτσα, ὁ ὁποῖος μέ τήν διά ζώσης φωνητική διδασκαλία, ὅλα τά χρόνια τῆς μαθητείας μου σέ αὐτόν, καθ' ὅλην τήν διάρκειαν τῶν μαθημάτων, ἀδιάκοπα ἔψαλλε τά διδασκόμενα μέλη παραλλαγῆ καί μέλος. Εἶναι ἡ Πατριαρχική μέθοδος διδασκαλίας πού χάρη σέ αὐτήν διεσώθη ἡ παράδοση τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης μέχρι τίς μέρες μας.

Ἀκόμη ἠχοῦν τά λόγια του: «ἂν δέν ψάλλω μαζί σου ὅλα τά μέλη, πῶς θά μπορέσεις νά ἀποκτήσεις τήν ἀκουστική παράδοση, πού εἶναι τό Α καί τό Ω τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης; Πῶς θά τά μάθεις γιά; (κατά τον Κωνσταντινουπολίτικο ἰδιωματισμό). Γιά νά γίνεις ψάλτης πρέπει νά ἀκούσεις. Ἄκουσε λοιπόν καλά ὅλα ὅσα λέμε καί ὅταν θά σε ρωτοῦν: αὐτά πού ψάλλεις ἀπό πού τά ἄκουσες γιά; ἐσύ θά ἔχεις τήν καλύτερη ἀπάντησιν.»

Στην μνήμη του δασκάλου μου αφιερώνω αυτό το 7λεπτο.

Σᾶς εὐχαριστῶ

Ἀφιερῶται μέ πολλή ἀγάπη
ἐπὶ καλῶ μου μαθητῇ Ἀθανά-
σιου Παϊβανῆ.

Μέ πολλὴς ἐπιείκειας γράφω
καὶ τὴν σταδιοδρομίαν.

Ἀθήναι,
Ἰανουάριος 1946

Θρασύβουλος Στανίτσας

16.12.1975

Εξόν ἀχρηστία σου μαθητὴ Θανάση Παῖβανᾶ
μὲ τὴν ἐσχάτη σου γὰρ ἔτα κατὰ μέτρον.

~~Δοκίμια~~

Κύριε ἐλέησον, ἀνεύδοτα. Ἰσοχος $\alpha \epsilon \delta \eta \Omega \eta$

Handwritten musical notation for the first line, including a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a common time signature (C). The notes are: α , ϵ , δ , η , Ω , η , ϵ , α . The word "Κύριε ἐλέησον" is written below the notes.

Handwritten musical notation for the second line, including a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a common time signature (C). The notes are: α , ϵ , δ , η , Ω , η , ϵ , α . The word "Κύριε ἐλέησον" is written below the notes.

Handwritten musical notation for the third line, including a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a common time signature (C). The notes are: α , ϵ , δ , η , Ω , η , ϵ , α . The word "Κύριε ἐλέησον" is written below the notes.

Handwritten musical notation for the fourth line, including a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a common time signature (C). The notes are: α , ϵ , δ , η , Ω , η , ϵ , α . The word "Κύριε ἐλέησον" is written below the notes.

Handwritten musical notation for the fifth line, including a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a common time signature (C). The notes are: α , ϵ , δ , η , Ω , η , ϵ , α . The word "Κύριε ἐλέησον" is written below the notes.

Handwritten musical notation for the sixth line, including a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a common time signature (C). The notes are: α , ϵ , δ , η , Ω , η , ϵ , α . The word "Κύριε ἐλέησον" is written below the notes.